

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urban Jernejčič

Namerna izključenost iz tehnološkega sveta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urban Jernejčič

Mentorica:izr. prof. dr. Tanja Oblak Črnič

Namerna izključenost iz tehnološkega sveta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Zahvala

*Zahvalil bi se mentorici, dr. Tanji Oblak Črnič, za nasvete in strokovno pomoč
ter moji družini in puncici, ki so me podpirali na moji študijski poti.*

Namerna izključenost iz tehnološkega sveta

Cilj diplomskega dela je raziskati digitalni razkorak, najprej na teoretični, nato še na empirični ravni. Na teoretični ravni je potrebna analiza digitalnega razkoraka - kako so ga merili v preteklosti in kako se ga meri danes. Pomembna je tudi analiza spletnih socialnih omrežij, natančneje »Facebooka« in analiza različnih tipov komunikacije. Širša tema, namerna izključenost iz tehnološkega sveta, se na empirični ravni osredotoči na namerno izključenost iz spletnega socialnega omrežja »Facebook«. Tema je aktualna, ker je »Facebook« danes najbolj priljubljeno spletno socialno omrežje z 1,2 milijarde uporabnikov po celem svetu. Hkrati obstaja populacija, ki ima možnost dostopa, vendar se ne odloči za uporabo. Cilj raziskave je ugotoviti, kaj so razlogi, motivi za tako odločitev. V delu je narejena vsebinska analiza intervjujev, katere udeleženci so neuporabniki »Facebooka«. Po vsebinski analizi sledi povezovanje vzporednic s teoretičnimi izhodišči ter ugotavljanje, ali so razlogi za neuporabo intervjuvancem jasni in se jih zavedajo ali so skriti globlje znotraj njihove percepcije oziroma stališča do tehnologije, medosebnih odnosov, tipa komunikacije ali kje drugje.

KLJUČNE BESEDE: digitalni razkorak, namerna izključenost, spletna socialna omrežja, posredovana komunikacija.

Intentional exclusion from the technological world

The goal of this work is to explore digital divide, first on the theoretical level and then on the empirical. Theoretical part includes analysis of digital divide; how it was measured in the past and how it is measured today. Another important thing is analysis of social network sites, in this case, »Facebook«. The same importance lies on the analysis of different types of communication. Wider topic »intentional exclusion from the technological world« on the empirical level focuses on intentional exclusion from the social network site »Facebook«. The theme is interesting because »Facebook« is nowadays the most popular social network site with 1.2 billion users all across the world. But there exists a population which has the option whether to join or not, and they decide not to participate. This researches' goal is to determine why they make this decision. The work includes qualitative research of the non users of »Facebook«. After reviewing the interviews, there will be a comparison with the theoretical part, to determine if the motives are clear and conscious, or are hidden within their perception towards technology, interpersonal relationships, types of communication, or it lies somewhere else.

KEYWORDS: digital divide, intentional exclusion, social network sites, mediated communication.

Kazalo vsebine

1	UVOD	7
1.1	Raziskovalno vprašanje in struktura naloge.....	8
2	DIGITALNI RAZKORAK	9
2.1	Ravni digitalnega razkoraka.....	10
2.1.1.	Materialna raven digitalnega razkoraka.....	10
2.1.2.	Motivacijska raven digitalnega razkoraka.....	10
2.1.3.	Veščinska raven digitalnega razkoraka	11
2.1.4.	Uporabniška raven digitalnega razkoraka	11
2.2	Začetki bolj poglobljenega merjenja digitalnega razkoraka.....	11
3	DIGITALNA DELITEV ALI DIGITALNA ODLOČITEV	12
3.1	Kategorije namerne izključenosti	13
3.2	Spletna socialna omrežja (»Facebook«	13
3.3	Kdo in zakaj ni na »Facebooku« – primer raziskave.....	15
4	EMPIRIČNI DEL: IZKLJUČENI IZ »FACEBOOKA« V SLOVENIJI	16
4.1	Metoda in opis raziskovanja.....	16
4.2	Zgradba intervjuja	18
4.3	Socialno omrežje.....	18
4.4	Tip komunikacije	19
4.5	Stališča do »Facebooka«.....	19
4.6	Stališča do drugih (informacijsko) komunikacijskih tehnologij.....	20
4.7	Neformalni del	20
4.8	Vsebinska analiza intervjujev	20
4.8.1.	Opis vzorca.....	20
4.8.2.	Socialno omrežje intervjuvancev	21
4.8.3.	Tip komunikacije intervjuvancev	22
4.8.4.	Stališča intervjuvancev do »Facebooka«	24
4.8.5.	Stališča intervjuvancev do drugih IKT	26
4.8.6.	»Neformalni« del intervjuja	27
5	SKLEP	30
6	LITERATURA	33
	PRILOGA A: Polstrukturiran intervju.....	36

PRILOGA B: Predstavitev intervjuvancev.....	37

Kazalo tabel

TABELA 4.1: IZBOR INTERVJUJANCEV	16
TABELA 4.2 : PREDSTAVITEV REZULTATOV	28

1 UVOD

Odkar je govora o informacijski družbi, je govora tudi o informacijsko komunikacijskih tehnologijah, ki danes niso več nekaj abstraktnega, tujega, kot so bile ob samem začetku razvoja, ko so bile namenjene eliti, raziskovalcem in akademikom. Zaradi tega je že dalj časa aktualno vprašanje o uporabi teh tehnologij.

V današnjem svetu, za katerega bi lahko rekli, da je preplavljen s tehnologijo, je aktualno vprašanje dostopa do te tehnologije, ki je zelo variabilen. Medtem, ko so v prvih fazah razvoja merili predvsem fizični dostop, je v zadnjem času večji poudarek na merjenju različnih vrst dostopa. Prve oblike merjenja so v obzir vzele le vprašanje, ali ima nekdo dostop do tehnologije ali ne (Van Dijk 2006, 221–222). Tako merjenje lahko poimenujemo bipolarno (dve možnosti: ali imaš dostop do tehnologije ali ga nimaš). Problem bipolarnega merjenja je, da zanemarja določene posameznike in skupine ljudi, katere ne moremo uvrstiti zgolj v skupino uporabnikov ali neuporabnikov tehnologije.

Raziskave, ki opisujejo uporabnike kot »online« ali »offline«, izpustijo tiste, ki so bili »offline« daljša časovna obdobja. Druga izpuščena skupina so tisti, ki so včasih bili uporabniki, potem pa so iz različnih razlogov določeno tehnologijo nehali uporabljati. Tu je še tretja skupina, namerno izključeni, ki kljub vsem možnostim uporabe medij zavestno zavračajo (Van Dijk 2006, 226–227).

V diplomskem delu se bom osredotočil na neuporabnike ter razloge, zakaj se za to odločajo. Namerna izključenost je namreč bolj zanimiva za raziskovanje od preprostih pojmov uporabe in neuporabe. Skušal bom poiskati vzroke, ki stojijo za odločitvijo neuporabe določene tehnologije. Prav tako bom skušal pokazati, kakšen odnos imajo ti namerno izključeni posamezniki, tako do tehnologije, kot do drugih stvari v življenju, ki s tehnologijo niso nujno povezane. Nas namreč bolj zanima poglobljen vpogled v razkorak – zakaj se tisti, ki imajo možnost dostopa, zavestno odločajo o zavračanju participacije.

Tema je znanstveno relevantna ravno zaradi predhodnih raziskav, ki merjenje slednjega niso vzele v obzir. Dobri primeri reprezentativnih raziskav so prva štiri ameriška »NTIA« poročila (NTIA 1995, 1998, 1999, 2000), nekateri deli letnega »Eurobarometra« in dve »OECD« poročili (2000, 2001)¹ (Van Dijk 2006, 225). Raziskave digitalnega razkoraka dandanes so bolj poglobljene, merijo pa bolj natančno digitalno razslojenost. Le ta je namreč razdeljena na različne ravni: motivacijsko, materialno, veščinsko in uporabniško raven (Van Dijk 2006, 224–230). To delo se bo osredotočilo na namerno izključene, ki spadajo v motivacijsko raven. Poleg širšega pojma namerno izključenih se bo naloga osredotočila na namerno izključene iz spletnega socialnega omrežja »Facebook«. Namerno izključene (prva skupina) so osebe, ki tehnologije nasploh ne uporabljajo, medtem ko druga skupina uporablja ostale tehnologije (mobilni telefon, osebni računalnik, internet), ne uporablja pa »Facebooka«. To socialno omrežje bi lahko trenutno ocenili kot najbolj popularno, saj ima prek milijardo uporabnikov. Ob tem se poraja zanimivo vprašanje, kdo so tisti neuporabniki, ki so se zavestno odločili, da socialnega omrežja ne bodo uporabljali, in zakaj so se tako odločili. Zanimivo je ravno zaradi množične participacije ter možnosti, ki jih (nekateri) uporabniki vidijo kot izključno pozitivne.

1.1 Raziskovalno vprašanje in struktura naloge

Po zgoraj nastavljeni kontekstualizaciji je splošno raziskovalno vprašanje naloge: kdo in zakaj je namerno izključen iz tehnološkega sveta? Podvprašanje pa je: kakšni so razlogi za namerno izključenost iz »Facebooka?».

Za odgovor na raziskovalno vprašanje bo najprej narejen povzetek teoretičnega dela na to temo, sledil pa bo empirični del v obliki analize polstrukturiranih kvalitativnih intervjujev. Po natančni analizi intervjujev bom skušal iskati vzporednice z obstoječimi raziskavami ter ugotavljal, ali se zbrani podatki skladajo s teorijo in poskusil odkriti kakšno novo pomembno spoznanje na temo namerne izključenosti iz tehnološkega sveta.

Skozi intervjuje bom skušal poiskati čim bolj natančne razloge, zakaj se posamezniki odločajo za namerno izključenost. Le ta ima za seboj vedno

¹ Te raziskave so merile digitalni razkorak le na ravni dostopa.

razlago, ki pa je lahko zelo odkrita in se jo posameznik zaveda, ali pa so razlogi bolj prikrite narave: lahko izhajajo iz ideologije oziroma stališča do drugih stvari, ki vodijo v izključenost iz »Facebooka«.

Kot je omenjeno že v uvodu, je ena izmed ravni, ki prihaja danes bolj do izraza, motivacijska – posamezniki imajo pomanjkanje želje po uporabi določene tehnologije (Van Dijk 2006, 226). Najbolj pogosti vzroki za pomanjkanje motivacije so: posamezniki ne čutijo potrebe oziroma ne vidijo prednosti uporabe, nimajo časa, zavračajo medije, jim primanjkuje denarja ali pa je krivo pomanjkanje veščin, znanj za uporabo tehnologije (Van Dijk 2006, 226–227). Precejšnje število raziskav med leti 1999 in 2003 je pokazalo, da kar polovica respondentov, ki ne uporablja interneta, uporabo namerno zavrača zaradi prej naštetih dejavnikov.

Glede na omenjeno raziskavo lahko predpostavim, da bodo namerno izključeni iz tehnološkega sveta posamezniki, ki jim primanjkuje denarja in veščin (predvsem starejši uporabniki), medtem ko se bo namerna izključenost iz »Facebooka« bolj kazala skozi pomanjkanje časa, zavračanje medija ter razloga, da posamezniki ne čutijo potrebe oziroma ne vidijo prednosti uporabe. Razlog za to delitev je, da za uporabo »Facebooka« ne potrebuješ denarja (v primeru, da imaš dostop do osebnega računalnika in dostop do interneta, je uporaba »Facebooka« brezplačna), hkrati pa za ustvarjanje profila potrebuješ le osnovne računalniške veščine, ki jih potrebuješ tudi za uporabo drugih informacijsko komunikacijskih tehnologij.

2 DIGITALNI RAZKORAK

Pogledati moramo različne poglede na digitalni razkorak. Nekateri so mnenja, da digitalni razkorak nima velikega družbenega pomena, saj bo z razvojem interneta do stopnje, ko bo na voljo vsem zainteresiranim, le ta odpravljen (Brady v Chadwick 2006, 50). Kljub nekaterim kritičnim pogledom je »globalni digitalni razkorak resničen in merljiv do določene natančnosti« (Chadwick 2006, 53). Osnovni način raziskovanja digitalnega razkoraka je pregled števila uporabnikov interneta v posameznih področjih sveta (Zahodna, Srednja Evropa,

ZDA ter Kanada, Azija, Avstralija in Nova Zelandija,...). Narejene so tudi raziskave uporabnikov interneta znotraj manjših enot, držav. Iz rezultatov je razvidno, da odstotek uporabnikov močno variira (Chadwick 2006, 54–59), je pa ta raziskava dober pokazatelj tega, kar bom podrobneje analizirali v diplomskem delu.

Največje pomanjkljivosti digitalnega razkoraka so: pomanjkanje teorije (vse povezujejo dostop le z demografskimi podatki), pomanjkanje interdisciplinarnega raziskovanja (prevladujeta sociološko in ekonomsko raziskovanje, potreba po psihološkem, komunikacijskem), pomanjkanje kvalitativnih raziskav ter zadnji, morda celo najpomembnejši problem, pomanjkanje konceptualizacije in definicije (Van Dijk 2006, 231–232).

2.1 Ravni digitalnega razkoraka

Najprej se osredotočimo na najširši pojem, ki bo v delu obravnavan - digitalni razkorak. Ta se nanaša na razliko med tistimi, ki imajo dostop do novih oblik informacijske tehnologije, in tistimi, ki dostopa nimajo. Najbolj pogosto uporabljeni tehnologiji za raziskavo pojma sta osebni računalnik ter internet, v redkejših primerih pa tudi mobilni telefon in digitalna televizija. Pri pojmovanju digitalnega razkoraka je potrebna previdnost, saj se hitro znajdemo na strani tehnoloških deterministov (Van Dijk 2006, 221–222). Do tega pride, če merimo oziroma gledamo na digitalni razkorak kot možnost fizičnega (materialnega) dostopa, torej, ali nekdo ima dostop do tehnologije ali dostopa nima. Zaradi tega je nujno potrebno razlikovanje več ravni dostopa: materialna, motivacijska, večšinska in uporabniška (Van Dijk 2006, 224–230).

2.1.1. Materialna raven digitalnega razkoraka

Že prej omenjeni, najbolj raziskani dostop, je materialni. Iz empiričnih raziskav so prihajali rezultati analiz, kdo ima materialni dostop in kdo ga nima glede na starost, spol, prihodek, kraj bivanja, ... Do najbolj očitnih razlik je prihajalo med bogatimi in revnimi prebivalci posameznih držav (Van Dijk 2006, 223–226).

2.1.2. Motivacijska raven digitalnega razkoraka

Druga vrsta dostopa je motivacijska – če gledamo na dostop do tehnologije na splošno, je v časovnem zaporedju ta raven pred materialno, saj mora

posameznik najprej imeti željo po uporabi tehnologije, šele nato pride vprašanje materialnega dostopa. Veliko število tistih, ki se na bipolarni raziskavi dostopa do tehnologije znajdejo na strani neuporabnikov, sploh nima želje oziroma ne čuti potrebe po uporabi tehnologije. Poleg teh je potrebno paziti tudi na tiste, ki sicer imajo dostop do interneta oziroma imajo računalnik v lasti, ni pa nujno, da ga tudi uporabljajo. Še eden izmed opaženih pojavov je strah, občutek utesnjenosti pri uporabi računalnika (ali tehnologije nasploh), kar je po raziskavah najbolj pogosto pri starejših, nižje izobraženih ter osebah ženskega spola (Van Dijk 2006, 226–227).

2.1.3. Veščinska raven digitalnega razkoraka

Tretja raven digitalnega razkoraka je veščinska raven. Za uporabo tehnologije so namreč zahtevana vsaj neka osnovna znanja, saj smo prej omenili, da nekateri tehnologije ne uporabljajo zaradi pomanjkanja veščin (Van Dijk 2006, 228–229). Podrobneje jih delimo na instrumentalne, strukturne, strateške in informacijske. Prve pomenijo najbolj osnovno operiranje in razumevanje računalniške opreme, druga veščina je strukturno razumevanje in uporabljanje opreme. Potrebno je tudi informacijsko poznavanje okolja – iskanje, širjenje informacij, zadnje pa je strateško delo – vedeti moramo, kaj delamo ter s katerim namenom (Van Dijk 2006, 228–229). Pri raziskovanju teh veščin je največji problem vprašanje veljavnosti. Gre namreč za samodojemanje veščin, ki pa ni nujno v skladu z dejanskim znanjem (Van Dijk 2006, 228–229).

2.1.4. Uporabniška raven digitalnega razkoraka

Zadnja raven je uporabniška – tukaj se gleda dejanska uporaba določene tehnologije, natančneje čas uporabe, način uporabe, široko proti ozkopasovni rabi, koliko aktivno oziroma kreativno se posamezniki vključujejo pri uporabi (Van Dijk 2006, 229–230). Zanimiva bi bila raziskava le znotraj te ravni, saj tu prihaja do velikih odstopanj po zgoraj naštetih tipih uporabe.

2.2 Začetki bolj poglobljenega merjenja digitalnega razkoraka

Verjetno prva avtorica, zagotovo pa ena najbolj znanih, ki je merila digitalni razkorak na drugačen način, bolj poglobljeno, je bila Eszter Hargittai. Prva se je namreč spustila v kritiko splošnega mnenja, da je mlada, izobražena populacija večča pri uporabi tehnologije. Zaradi tega se je odločila narediti raziskavo na

podobno stari populaciji študentov prvega letnika univerze, ki je razkrila mnoge neenakosti o času, načinih in veščinah uporabe (Hargittai 2010, 92–96). Močno povezanost je zaslediti med uporabnikovimi veščinami (znanjem upravljanja z internetom) ter različnimi tipi uporabe (Hargittai 2010, 109). Rezultati raziskave so odprli prostor novim teorijam ter novim vrstam raziskav, od takrat naprej pa se raziskovanja razkoraka na bipolarni način poslužuje vse manjše število raziskovalcev.

3 DIGITALNA DELITEV ALI DIGITALNA ODLOČITEV

Za začetek moramo raziskati, kakšne motivacijske razloge imajo posamezniki, ki se odrekajo uporabi informacijsko komunikacijskih tehnologij v sodobni »informacijski družbi«. Pri razlagi tega vprašanja moramo v prvi vrsti razumeti informacijske potrebe posameznika, ne pa v tolikšni meri informacijske potrebe družbe (Selwyn 2006, 275).

Najprej se moramo vprašati, ali obstajajo kakšne strukture/hierarhije neuporabnikov (Selwyn 2006, 276). Iz rezultatov raziskave o ne-uporabnikih razberemo podatke, da 47 % vprašanih v zadnjih 12 mesecih ni uporabilo osebnega računalnika (Selwyn 2006, 275)². Raziskava se nanaša na (ne)uporabo računalnika kot primer informacijsko komunikacijske tehnologije, znotraj teh 47 % pa se oblikujejo tri skupine. Prva obsega 38 % posameznikov iz celotnega vzorca, kateri trdijo, da v življenju še niso uporabljali računalnika. Druga skupina, ki obsega 9 % vzorca, so posamezniki, ki prehajajo med uporabniki in neuporabniki - imajo dolga obdobja, ko računalnika ne uporabljajo (v primeru te raziskave ga niso v zadnjih 12 mesecih, v življenju pa so ga že uporabljali). V tretjo skupino so uvrščeni tisti, ki so na vprašanje, kako pogosto uporabljajo računalnik, odgovorili z odgovorom »redko« (6 % vprašanih). V skupino neuporabnikov so uvrščeni tudi ti uporabniki, ker uporabljajo računalnik minimalno (Selwyn 2006, 277).

² Raziskava je bila narejena v Angliji in Walesu leta 2006, je kvantitativnega tipa, vzorec je vseboval 1001 enot (Selwyn, 2006: 276).

Za nas pa so še bolj pomembne okoliščine, utemeljitve in motivacijski razlogi za neuporabnike (Selwyn 2006, 275). Iz rezultatov je razvidno, da 28 % neuporabnikov nima interesa/motivacije, 15 % je mnenja, da so prestari, 18 % ne čuti potrebe, 17 % pa je mnenja, da nima potrebnih veščin oziroma znanja za uporabo računalnika. Drugi odgovori ne presegajo 10 % (Selwyn 2006, 282). Iz teh podatkov je razvidno, zakaj je motivacijska raven uvrščena na prvo mesto pri raziskovanju različnih ravni digitalnega razkoraka. Potrebna pa je natančna konceptualizacija namerno izključenih, saj je težko oceniti, katere izmed zgoraj naštetih skupin bi lahko uvrstili pod namerno izključene.

3.1 Kategorije namerne izključenosti

Posebno pozornost velja nameniti sami opredelitvi namerno izključenih. Izraz in razlaga namerno izključenih v našem primeru izhajata iz dela Van Dijka (2006, 226). Ena izmed avtoric, ki je obravnavala neuporabnike tehnologije, je Sally Wyatt, ki razdeli neuporabnike na štiri dele: uporniki, zavračalci, izključeni in izgnani (Wyatt 2003, 76). Prvi so opisani kot osebe, ki tehnologije niso nikoli uporabljali in je tudi ne želijo, drugi so jo uporabljali, vendar je sedaj nočejo več uporabljati, tretji niso tehnologije uporabljali nikoli, ker so bili na tak ali drugačen način izključeni, zadnja skupina pa je nekdanjo tehnologijo uporabljala, vendar trenutno nima več možnosti dostopa (Wyatt 2003, 76). Kot lahko razberemo, je z enakim izrazom (izključeni) Wyattova opredelila povsem drugačno skupino, kot je to storil Van Dijk. Za naš primer bi torej lahko uporabili prvi dve definiciji Wyattove, torej upornike ter tiste, ki tehnologijo zavračajo, saj oboji sodijo v skupino namerno izključenih po Van Dijk. Pomembna je vsebinska razlaga, ki jo ponudi Van Dijk za namerno izključene (zato bomo uporabljali ta izraz), Wyattova pa jih natančneje razdeli v dve skupini, upornike in tiste, ki tehnologijo zavračajo. Njena razlaga vključuje predvsem analizo skozi čas – prva skupina ni tehnologije nikoli uporabljala, druga jo nekoč je, obe pa se trenutno namerno odrekajo uporabi, kar je za nas najbolj pomembno. V analizi naloge bosta zato upoštevani delitvi obeh avtorjev (Van Dijkstra in Wyattove).

3.2 Spletna socialna omrežja (»Facebook«)

Ko je govora o spletnih omrežjih, moramo v prvi vrsti oceniti, kakšen je njihov domet oziroma koliko ljudi jih uporablja. Trenutno je svetovna populacija

ocenjena na 7 milijard prebivalcev, od katerih približno 1,2 milijarde prebivalcev uporablja spletna socialna omrežja (Sheldon 2012, 1965). Namen oziroma tri glavne funkcije socialnih omrežij opišeta Boydova in Ellisonova (2007): uporabniki konstruirajo javni ali poljavni profil, predstavijo seznam drugih uporabnikov, s katerimi so povezani, ter gledajo in spremljajo svoj seznam in sezname drugih uporabnikov znotraj sistema. Kot smo omenili že prej, je danes najbolj popularno spletno socialno omrežje »Facebook«. Spletna stran je na voljo uporabnikom, da si ustvarijo profile, delijo informacije, slike in video posnetke z drugimi »Facebook prijatelji«. Poleg tega se »Facebook« uporablja za zelo različne namene: predsedniški kandidati ga uporabljajo za stik z volivci, podjetja ga s številom podpornikov uporabljajo kot pokazatelj uspešne marketinške strategije (Sheldon 2012, 1965).

Danah Boyd pa se poglobi konkretno v »Facebook« in druga spletna socialna omrežja ter namen uporabe le teh. Kot glavno razliko z nekaterimi drugimi spletnimi socialnimi omrežji izpostavi, da glavni namen »Facebooka« ni vzpostavljanje novih stikov, temveč prenašanje svojih socialnih omrežij na splet oziroma v tem konkretnem primeru na »Facebook«. Glavna razlika je ta, da so socialna omrežja na spletu vidna tudi drugim – prijateljem od prijateljev na »Facebooku«, izven spleta pa težje ali sploh niso vidna drugim (Boyd in Ellison 2007). Ena izmed lastnosti »Facebooka« je, da sicer omogoča spoznavanje novih ljudi, vendar pa to ni njegova prvotna namembnost, oziroma je uporabniki ne vidijo kot prvotno. Ta je ohranjanje že vzpostavljenih vezi tudi na spletu. Je pa moč teh vezi zelo različna; od družine, partnerjev, do znancev in drugih, še šibkejših vezi. Močne vezi torej niso pogoj za »prijateljstvo« na »Facebooku« (Boyd in Ellison 2007). Ta del besedila je še posebej zanimiv za raziskovalni del, kjer bom skušal ugotoviti, kako posamezniki, ki so namerno izključeni, dojemajo prijateljstva in socialne vezi izven spleta in zakaj ne čutijo potrebe, da bi te vezi prenašali na splet.

Z veččinami uporabe spletnih orodij lahko pridobimo na politični, kulturni in celo ekonomski moči (Rheingold 2012, 111). Za pridobivanje moči je treba ubrati pravo pot za »bloganje«, »tvitanje«, objavljanje slik in statusov na »Facebook« profilu itd. Za nas je še posebej zanimiv ta pogled, ker posamezniki, ki namerno

zavračajo participacijo na »Facebooku«, očitno nanj ne gledajo kot sredstvo za pridobivanje moči ali pa ga nočejo uporabljati v te namene, morda ga niti ne potrebujejo za to.

3.3 Kdo in zakaj ni na »Facebooku« – primer raziskave

V tem poglavju bo prvič uporabljena konkretna predpostavka o odrekanju participacije na spletnem socialnem omrežju »Facebook«. Opisani bodo namreč neuporabniki ter njihove lastnosti, torej kdo in zakaj se namerno odreka uporabi »Facebooka«. Analizirali bomo rezultate raziskave Pavice Sheldon iz leta 2012³, ki se je osredotočala na socialno-psihološke lastnosti uporabnikov in neuporabnikov socialnih omrežij.

Iz vzorca 327 odraslih oseb ima 87 % oziroma 283 oseb »Facebook« račun, 13 % pa ga nima (Sheldon 2012, 1962). Če se osredotočimo na nedemografske razlike med uporabniki in neuporabniki, vidimo, da se neuporabniki »Facebooka« precej manj vključujejo v družbene dejavnosti kot uporabniki, medtem ko pri zadovoljstvu v življenju in interpersonalni interakciji ni prišlo do vidnejših razlik (Sheldon 2012, 1963). Iz tega rezultata bi lahko sledila predpostavka, da je neuporaba »Facebooka« močno povezana s stopnjo vključenosti v družbene dejavnosti nasploh. Zanimivi so tudi podatki, ki kažejo, da so uporabniki »Facebooka« manj dovzetni za z dolgočasnost, bolj so odprti za iskanje novih izkušenj ter imajo manj zavornih mehanizmov kot neuporabniki »Facebooka« (Sheldon 2012, 1963). Kljub temu, da se rezultati teh analiz ne nanašajo konkretno na nobeno izmed naših hipotez, pa so pomemben faktor, s katerim si lahko precej pomagamo pri poznavanju in analiziranju neuporabnikov, z vidika razlogov za zavestno odločitev izključenosti. Če analiziramo največje razlike med uporabniki in neuporabniki; pri merjenju vključevanja v družbene dejavnosti so bili merjeni naslednji elementi: pogostost potovanj, udeležba pri igrah, športu ter aktivnostmi z drugimi (Sheldon 2012, 1963). V raziskavi je bila prav tako potrjena hipoteza, da so neuporabniki »Facebooka« bolj sramežljivi in osamljeni (Sheldon 2012, 1964). Sheldonova sama izpostavi slabosti oziroma omejenost njene raziskave: premajhen vzorec za bolj kompleksne statistične analize. Drugi problem je, da ne vemo, koliko

³ Raziskava je bila izvedena leta 2012 v Ameriki, je kvantitativnega tipa, vzorec je vseboval 327 odraslih oseb, metoda vzorčenja je bila snežna kepa (Sheldon, 2012:1962).

časa imajo uporabniki odprt račun na »Facebooku«. Zagotovo bi prihajalo do razlik med tistimi, ki so si račun ustvarili dolgo časa nazaj, in med tistimi, ki so račun odprli v kratkem. Zaradi tega moramo biti pazljivi pri interpretaciji podatkov, dobljenih iz raziskave (Sheldon 2012, 1964).

4 EMPIRIČNI DEL: IZKLJUČENI IZ »FACEBOOKA« V SLOVENIJI

4.1 Metoda in opis raziskovanja

Podatke sem zbiral v mesecu juliju 2013, odločil pa sem se narediti 10 intervjujev polstrukturiranega tipa, kjer enote analize niso zbrane naključno, temveč bodo čim bolj predstavljale mojo populacijo – namerno izključene iz »Facebooka«. Moj cilj je bil pridobiti čim bolj raznovrsten vzorec, v katerem bodo zajete vse starostne skupine ter spol glede na strukturo uporabnikov oziroma neuporabnikov po obstoječih podatkih iz RIS-a. Vzorec sicer ni reprezentativen, saj so vse enote iz iste regije (Notranjske), število enot pa je v starostnih skupinah prilagojeno številu trenutne strukture uporabnikov »Facebooka« v Sloveniji.

Tabela 4.1: Izbor intervjuvancev

Starost (leta)	Odstotek trenutnih uporabnikov »Facebooka«	Seznam intervjuvancev
13 - 17	13 %	Anej, 14 let
18 - 24	25 %	Laura, 20 let
25 - 34	30 %	Uroš, 27 let
35 - 44	17 %	Vita, 42 let
45 - 54	9 %	Bojan, 48 let; Magda, 46 let
55 - 64	4 %	Darko, 58 let; Maja, 56 let
65 - 100	2 %	Anita, 70 let; Amadej, 72 let
Skupaj	100 %	Skupaj : 10

Kot je razvidno iz tabele, sem vzorec izoblikoval na podlagi podatkov poročila iz RIS-a (februar 2013), kjer je predstavljena sestava uporabnikov »Facebooka«. Ko je bila raziskava narejena, je bilo uporabnikov »Facebooka« v Sloveniji 748.200. Ker pa mene zanimajo neuporabniki, je višje število intervjuvancev pri slabše zastopanih starostnih skupinah po udeležbi. Spola sta pri uporabnikih skoraj enako zastopana (51 % moških, 49 % žensk), tako da sem za intervjuje izbral 5 moških in 5 žensk. Imena, ki so navedena v tabeli, so za zagotavljanje anonimnosti spremenjena.

Cilj intervjujev je spodbuditi intervjuvance, da na vprašanja odgovarjajo po resnici, sproščeno in čim bolj na široko. Le tako bo analiza intervjujev smiselna in bodo zaključki analize relevantni. Pred izvedbo samih intervjujev je zato pomembno, da enote pripravimo, da odgovarjajo brez treme, z zagotovljeno anonimnostjo pa povečamo iskrenost odgovorov.

Pri izvedbi intervjujev je ključno, da se intervjuvanci počutijo sproščeno, voditelj pa jih čim manj usmerja v smislu podajanja mnenja. Tega morajo intervjuvanci podati sami, brez konkretnih smernic. Ena izmed težav polstrukturiranega intervjuja je neenakomerno izmenjevanje vprašanj in odgovorov med izpraševalcem in intervjuvancem. Ta lahko povzroči negativne posledice zaradi različnih dojemanj interakcije (Lapenta v Harper 1994, 210–212). Temu se bom skušal izogniti z dobro pripravljenostjo na intervju, s postavljanjem podvprašanj, z začetnim nagovorom pred intervjujem ter s poskušanjem, da bi intervju potekal kar se da podobno sproščenemu pogovoru in ne toliko striktnemu odgovarjanju na moja vprašanja.

Za izbiro polstrukturiranih intervjujev sem se odločil, ker glede na temo in vsebino intervjuja ni mogoče predvideti, v katero smer bo tekel pogovor oziroma je bil cilj, da dobim čim bolj obsežne odgovore. Do teh je mogoče priti le s podvprašanji, ki se nanašajo na konkretne odgovore posameznih intervjuvancev. Obsežnost odgovorov je močno variirala, saj so bili nekateri intervjuvanci precej bolj odprti od drugih, čeprav je bil cilj dobiti čim bolj obsežne odgovore od vseh.

Intervjuji so potekali v domačem okolju posameznih enot, vsi pa so bili izvedeni v Notranjski regiji. Pri vseh intervjujih sem zagotovil, da ni bilo motečih

dejavnikov; mirno okolje, drugi ljudje niso bili prisotni. Pred začetkom sem vsakemu razložil, kaj je cilj intervjuja, skušal v čim večji meri odpraviti tremo in zagotoviti sproščenost ter opraviti intervju v obliki pogovora na čim bolj naraven način. Kljub temu je prihajalo v nekaterih primerih do nesproščenosti in kratkih odgovorov brez podrobne utemeljitve. Še posebej se je to izkazalo pri mlajših enotah, kar se mi je zdelo nekoliko presenetljivo. Najkrajši intervju je trajal 12 minut, najdaljši pa 40 minut. Povprečna dolžina intervjuja je znašala 22 minut.

4.2 Zgradba intervjuja

Intervju je bil sestavljen na podlagi prebrane literature o digitalnem razkoraku, spletnih socialnih omrežjih ter računalniško posredovani komunikaciji. Razdelil sem ga na več sklopov, ki jih bom podrobneje predstavil v tem delu naloge. Intervju je zasnovan, da poda čim bolj jasno delitev v različne skupine. Poleg osnovnih podatkov so vprašanja naravnana na stališča intervjuvancev, prek katerih bom lahko podrobno analiziral njihov pogled na družbene vezi, socialna omrežja - tako spletna kot v resničnem življenju (ang. »real life«), računalniško posredovano komunikacijo v primerjavi s komunikacijo iz oči v oči ter stališče do novih informacijsko komunikacijskih tehnologij nasploh. Analiza vsega tega je nujno potrebna za razumevanje namerne izključenosti, ki poleg neuporabe vključuje druge dejavnike, ki pripomorejo k odločitvi za neuporabo kljub materialnim zmožnostim, ki jih imajo v mojem primeru vsi intervjuvanci. Celoten intervju si lahko ogledate v prilogi.

4.3 Socialno omrežje

Prvo bolj vsebinsko ter hkrati tudi obsežno vprašanje v intervjuju se nanaša na socialno omrežje posameznika. Zanimalo me je, ali so posamezne enote v stiku z velikim številom oseb ter kako močne so te vezi. To vprašanje se mi zdi ključnega pomena za prepoznavanje, ali prihaja do kakšnih vzporednic med socialnim omrežjem ter neuporabo »Facebooka«. Skušal sem ugotoviti, ali širina in moč socialnega omrežja vpliva na neuporabo »Facebooka«. Pri vsakem intervjuvancu sem želel dobiti čim lepšo sliko socialnega omrežja, kako dojema vezi, koliko ima močnih ter koliko šibkih vezi. Je pa pojem socialno omrežje dokaj nerazumljiv za ljudi, ki niso iz družboslovnega področja, tako da sem si prej v literaturi našel razlago, da sem intervjuvancem lahko besedno zvezo obrazložil v polnem pomenu.

4.4 Tip komunikacije

Naslednji del intervjuja se nanaša na način komunikacije, ki jo posamezniki uporabljajo za ohranjanje stikov. Zanimalo me je predvsem, ali uporabljajo tehnološko posredovane načine komunikacije (elektronska pošta, mobilni telefon, »Skype« ...) ter za katere vezi; ali uporabljajo druge tipe komunikacijskih sredstev (če sploh) za šibkejše oziroma močnejše vezi. V tem sklopu me je tudi zanimalo stališče do posredovane komunikacije. Intervjuvance sem spraševal, ali se jim zdi komunikacija iz oči v oči več vredna, bolj polna od pogovora po telefonu ali poslani elektronske pošte. Prav tako me je zanimalo, ali je prijateljstvo bolj pristno, če več komunikacije poteka iz oči v oči, kot če je le ta tehnološko posredovana. S tem sem temo razširil iz ozke izključenosti iz »Facebooka« na širšo izključenost iz tehnološkega sveta, kar je tudi tema naloge. Izvedel sem, kakšno stališče imajo do drugih informacijsko komunikacijskih tehnologij v smislu komunikacije oziroma uporabe kot sredstva za ohranjanje stikov.

4.5 Stališča do »Facebooka«

V tem delu se spustim v konkretno temo, stališče do »Facebooka«. Ta sklop začnem z vprašanjem o natrpanosti njihovega normalnega dneva, koliko imajo prostega časa in zakaj ga najraje porabijo. S tem spodbudim razmišljanje za naslednje vprašanje, ali se jim zdi uporaba »Facebooka« izguba časa, tako za njih, kot tudi za druge, ki »Facebook« uporabljajo. Želim namreč izvedeti, ali so mnenja, da so neuporabniki, ker jim čas tega ne omogoča oziroma ga raje porabijo za kaj drugega, ter kakšno stališče imajo do tistih, ki svoj prosti čas raje porabijo za uporabo »Facebooka«. Nato se spustim v vprašanje, kaj je glavni razlog, da ne uporabljajo »Facebooka«. Zaradi prejšnjega vprašanja predvidevam, da bo veliko odgovorov le ponovitev prejšnjega, torej, da nimajo časa. V tem primeru jih želim spodbuditi k razpravi, kaj so še drugi razlogi za to odločitev. Zanimajo me različne ravni dostopa po Van Dijku; ali se čutijo sposobne upravljati s »Facebookom« (v smislu veččin), ali imajo materialni dostop do njega, ali je glavni razlog v motivaciji. Poleg tega me zanima še splošno stališče do »Facebooka«; ali se jim zdi uporaba »Facebooka« koristna, potrebna ali nasprotno. Zanima me torej, ali vidijo kljub svoji neuporabi kakšne pozitivne strani uporabe ter na katerih področjih. Prav tako me zanima, ali vidijo

več pozitivnih ali negativnih stvari, opomnim jih na zasebnost ter vprašam, koliko so o tem osveščeni.

4.6 Stališča do drugih (informacijsko) komunikacijskih tehnologij

Poleg stališča do »Facebooka« je aktualno tudi stališče do drugih tehnologij. To velja tako za druga spletna socialna omrežja - zanimalo me je, ali so naklonjeni uporabi drugih spletnih socialnih omrežij (»LinkedIn«, »Google+«, »Tweeter« ...) in bi s tem nakazali zavračanje do »Facebooka« na drugačen način – kot tudi stališče do drugih informacijsko komunikacijskih tehnologij, kot so mobilni telefon, internet, osebni računalnik. Glede na to, da so vse te tehnologije močno razširjene (kot ima tudi »Facebook« trenutno okoli 1,2 milijarde uporabnikov), me je zanimalo, ali jih dojemajo kot bolj koristne, potrebne v primerjavi s »Facebookom«. Zanimalo me je, ali ocenjujejo sebe kot skeptika do tehnologije nasploh oziroma ali imajo do novih tehnologij nasploh negativno stališče.

4.7 Neformalni del

S tem je bil osrednji del intervjuja zaključen, sem pa po koncu strukturiranih vprašanj pogovor skušal še malo sprostiti in pripraviti intervjuvance, da so mi povedali še kakšno svoje stališče, ki ga morda med intervjujem niso dovolj poudarili, ali pa jih moja vprašanja in podvprašanja niso napeljala na te teme. Ta del se mi zdi ključnega pomena, saj se mi iz preteklih izkušenj zdi, da ko je bolj formalni del intervjuja končan, nekatere enote lažje spregovorijo bolj sproščeno o določenih temah.

4.8 Vsebinska analiza intervjujev

V tem delu naloge bodo analizirani vsi intervjuji na vsebinski ravni. Glavni cilj interpretacij je povezava s teoretskimi izhodišči ter iskanje vzporednic oziroma novih vzorcev, kateri v teoriji niso bili predstavljeni. Pri različnih sklopih vprašanj, predstavljenih v prejšnjem podpoglavju, bom skušal razvrstiti enote v dve ali več skupin glede na odgovore, če bo to mogoče. S tem bo interpretacija bolj jasna in razumljivejša, kot če bi interpretiral vsak intervju posebej. Vsak intervjuvanec posebej je natančneje predstavljen v prilogi.

4.8.1. Opis vzorca

Pri vsakem intervjuvancu sem najprej dobil osnovne podatke, s katerimi sem želel reprezentativno predstaviti vzorec neuporabnikov »Facebooka«. Po

pregledu raziskave iz RIS-a sem se napotil na teren, kjer sem se za večino intervjuvancev odločil predhodno, na podlagi poznanstev, prek katerih sem dobil informacije, da te osebe »Facebooka« ne uporabljajo. Druge enote sem dobil prek posrednikov, ki so mi predstavili ustrezne enote glede na starost in spol ter seveda neuporabo »Facebooka«, ki je predpogoj za izpeljavo intervjujev. Pod osnovne podatke sem uvrstil spol, starost, najvišjo končano izobrazbo, regijo (v vseh primerih Notranjska) ter okolje (ruralno/urbano). V isti sklop spada še vprašanje, ali intervjuvanec nima »Facebook« profila ali pa ga ima, vendar ga ni uporabljal v zadnjem letu – tak je v mojem primeru le eden. Pod osnovne podatke lahko uvrstim še vprašanje, ali se je intervjuvanec v kratkem preselil oziroma zamenjal okolje. To vprašanje se nanaša predvsem na vprašanja glede ohranjanja stikov v nadaljevanju vprašalnika. Po uvodnem nagovoru ter zbranih osnovnih podatkih sem nadaljeval z vsebinskimi vprašanji.

Starostna razporeditev intervjuvancev je predstavljena v tabeli 1, prav tako spol in regija (ta je v vseh primerih Notranjska). Izobrazba pa je bolj variabilna; pri Aneju (14 let) je to še nedokončana osnovna šola, Anita (70 let) ima končano osnovno šolo ter enoletni administrativni tečaj, ki se šteje kot 2 letna šola, Maja (56 let), Vita (42 let) in Amadej (72 let) imajo končano srednjo poklicno šolo, Laura (20 let), Uroš (27 let) in Darko (58 let) imajo končano srednjo šolo, Bojan (48 let) in Magda (46 let) pa imata visokošolsko izobrazbo. Večina intervjuvancev živi v večjem kraju ali manjšem mestu, kar spada pod bolj urbano okolje, le Amadej (72 let) in Uroš (27 let) živita v ruralnem okolju, v vasi. Nihče od intervjuvancev se v kratkem ni preselil oziroma zamenjal okolja, tako da ne moremo povezovati ohranjanja stikov s prejšnjim okoljem oziroma znanci pri nobenem.

4.8.2. Socialno omrežje intervjuvancev

Kar se tiče socialnega omrežja posameznikov, jih brez težav razdelim v dve skupini, kjer v prvo skupino sodijo posamezniki z velikim socialnim omrežjem, v drugo pa z majhnim socialnim omrežjem. Za obe skupini je značilno, da imajo močne vezi z najbližjimi (družina, partnerji), medtem ko z drugimi (prijatelji, znanci) nekoliko šibkejše vezi. V prvo skupino z velikim omrežjem spadajo Anej, Uroš, Vita, Magda in Anita.

»Odkar mi je umrl mož, grem kar veliko v družbo, prej nisem šla praktično nič iz hiše, zdej pa se kar družim s svojimi vrstnicami, upokojenkami, še največ v cerkvi« (Anita 2013, 70 let)

»Men se zdi, da imam dost prijatlov in se tud dost družmo« (Anej 2013, 14 let).

Dva primera, kako intervjuvanca dojemata svoje socialno omrežje. V tem primeru sta oba mnenja, da imata veliko socialno omrežje, ki ga ne omejujeta zgolj na najbližje, temveč širše. V drugo skupino z manjšim omrežjem pa sodijo Laura, Bojan, Maja in Amadej.

»Sem v stiku z majhnim številom oseb, ampak vezi so pa močne« (Laura 2013, 20 let).

»Imam stike z velikim številom oseb, ampak to je na poslovnem nivoju, na osebnem jih je pa malo« (Bojan 2013, 48 let).

»Moje omrežje je precej majhno« (Maja 2013, 56 let).

Štiri osebe iz druge skupine imajo skupno to, da dojemajo svoje omrežje kot majhno – v njem ni veliko število ljudi, vendar te vezi dojemajo kot močne. Edini, ki je svoje omrežje opredelil kot srednje veliko, je Darko, tako da ga nisem mogel uvrstiti v nobeno od skupin. Upoštevati pa je potrebno, da je dojemanje svojega osebnega omrežja zelo subjektivno in je v nekaterih primerih bolj odvisno od lastne zaznave kot pa od dejanskega stanja. Se je pa pokazalo, da delitve v skupini z manjšim in večjim osebnim omrežjem ne morem povezati s starostjo, spolom ali izobrazbo, saj se v nobeni od skupin ne kaže izstopanje po kateri izmed naštetih kategorij. Prav tako ne morem reči, da imajo namerno izključeni iz »Facebooka« veliko ali majhno osebno omrežje, saj ga približno polovica dojema kot veliko, druga polovica pa majhno.

4.8.3. Tip komunikacije intervjuvancev

Navezujoč se na prejšnje vprašanje sem iskal odgovore, na kakšen način intervjuvanci ohranjajo stike; tako z najbližjimi, kot tistimi bolj široko v svojem omrežju. Pri tem vprašanju so si bili vprašani zelo enotni, saj je večina odgovorila, da je z najbližjimi največ v stiku iz oči v oči, z drugimi, s katerimi si

niso tako blizu, pa tudi prek mobilnega telefona, nekateri redki prek elektronske pošte, eden prek »Skypa«.

»Več na osebni ravni kot pa prek interneta, telefona, od tehnologij še največ uporabljam pa elektronsko pošto« (Maja 2013, 56 let).

»Ker se z najbližjimi itak dost vidim, se pač pogovarjam največ iz oči v oči, dost sem z istimi pa u kontaktu tud prek mobitela, mail uporabljam pa bolj za uradne stvari« (Uroš 2013, 27 let).

»Največkrat osebnu, uporabljam tud mail in telefon, ampak redku« (Vita 2013, 42 let).

Vsi so odgovarjali, da največ komunikacije poteka iz oči v oči, medtem ko večinoma uporabljajo tudi druge tehnologije – vsi mobilni telefon, večina tudi elektronsko pošto. Prišel sem do ugotovitve, da od starejših od 50 let (Anita, Amadej, Darko in Maja), nihče ne uporablja pametnega telefona, temveč starejše mobilne telefone, pa tudi te v manjšem obsegu kot drugi.

»...mobitel sam za kakšen klic, če je rejs kej nujnega« (Amadej 2013, 72 let).

»Že z mobitelam imam težave, kaj šele da bi računalnik« (Anita 2013, 70 let).

»Se sicer tud pokličemo, ampak zelu redku« (Maja 2013, 56 let).

Pri tipu komunikacije pride zelo do izraza veščinska raven uporabnikov, katera je v mojem primeru pri starejši populaciji že precej omejena, saj imajo težave že pri uporabi mobilnih telefonov, zato jih uporabljajo v majhnem obsegu. Najstarejša dva sta poskusila delati tudi z računalnikom, vendar jima je predstavljal preveliko oviro z vidika potrebnega znanja, zato sta se odločila, da ga ne bosta uporabljala. Prav tako se vsem zdi komunikacija iz oči v oči bolj polna, več vredna od tehnološko posredovane komunikacije, čeprav prihaja v določenih primerih do mnenja, da za določene namene pride tehnološko posredovana komunikacija zelo uporabna.

»Ja zmeri je bolj, da vidiš unga, s komer so pogovarjaš« (Vita 2013, 42 let).

»Ful se v živu menmo, če smo pa doma pa prek Skypa, k igrce igramo« (Anej 2013, 14 let).

»90 % osebno, drugo pa kšn telefon, mail že redko. Je pa osebno bolj, bolj razumevajoče, ni potrebno dodatnih pojasnil« (Bojan 2013, 48 let).

Prav tako so vsi mnenja, da je prijateljstvo bolj pristno, če poteka več komunikacije iz oči v oči, ker so mnenja, da se prek posredovane komunikacije marsikaj izgubi, prenesena sporočila niso tako polna, kot jih naredi fizična prisotnost.

»Noben mi ne bo reku, da si z nekom rejs dober prijatu, če se z njim slišiš sam po telefonu. Enostavnu ne morš povedat vsega, kar si misliš, tu je treba tud pokazat in tu se ne bo nikul spremenilu, pa če še ne vem kašne naprave izumjo« (Amadej 2013, 72 let).

Zadnja izjava zelo dobro predstavi splošno mnenje enot, saj so bili vsi podobnega mnenja, izjava Amadeja pa se mi je zdela najbolj zgovorna in razumljiva, v zadnjem stavku pa se kaže tudi nekoliko negativen odnos do novih tehnologij. Za ta sklop lahko zaključim, da se namerno izključeni iz »Facebooka« najraje poslužujejo komunikacijo iz oči v oči, ki jo dojemajo tudi kot več vredno od drugih tipov tehnološko posredovane komunikacije. Ta sklep ima tudi smisel, glede na to, da je ena izmed funkcij »Facebooka« ravno komunikacija prek spleta, ki pa jo intervjuvanci očitno ne dojemajo kot dovolj pomembno, da bi se »Facebooka« zaradi tega posluževali. Ta ugotovitev temelji izključno na dojetanju različnih tipov komunikacije pri mojih enotah analize, v sledečih analizah pa bom lahko z gotovostjo trdil, ali lahko to povezujemo neposredno s »Facebookom« ali tiči razlog namerne izključenosti kje drugje.

4.8.4. Stališča intervjuvancev do »Facebooka«

Ta del je ključnega pomena za nalogo, saj se vrti okoli osrednjega vprašanja, kaj je razlog, da intervjuvanci »Facebooka« ne uporabljajo oziroma so ga nehali uporabljati. Razlogi se med seboj sicer razlikujejo, gre pa opaziti določene

vzorci. Eden izmed teh vzorcev je, da je pri najstarejših intervjuvancih preveliko pomanjkanje veščin že za uporabo osebnega računalnika, kaj šele spletnih socialnih omrežij. Na to kaže spodnja izjava, ki se navezuje na vprašanje, kaj »Facebook« je in zakaj ga ne uporablja.

»Facebook vem približno, kaj je, amm, se m pa zdi, da vsi preveč berejo, kaj dajajo drugi gor. Nejsmo mi navajeni tastari na tu. Povejš svojmu najbližjemu, ne pa da daš kar gor nekam v javnost... sploh ne maram računalnika, neb niti znala se m zdi« (Anita 2013, 70 let).

Kar lahko interpretiramo je, da je intervjuvanka sicer osveščena o »Facebooku« ter o problemu zasebnosti, ki ga izpostavi, ima pa tudi negativno stališče do osebnega računalnika, kar je tudi razlog, da ga ne uporablja.

Med mlajšimi veščinske težave ni, prav tako je ni na materialni ravni, saj imajo vsi intervjuvanci možnost dostopa tako do osebnega računalnika kot do »Facebooka«. Pri mlajših gre torej za motivacijsko raven, razlogi pa so si precej različni.

»Če bi meu več časa, bi še mogoče, zdej pa prost čas dost raj preživim z ženo, greva na sprehod, kolesarit« (Darko 2013, 58 let).

»Se mi zdi, da ga ne rabim, če pa kej rabim, prosim pa hčerko pa mi mau pokaže pa pogledam /smeh/« (Magda 2013, 46 let).

»Sem bolj naklonjena osebnim stikom« (Maja 2013, 56 let).

»Glavni razlog je zasebnost, tu da neb vsi moje slike vidl« (Laura 2013, 20 let).

»Ne želim v javnost dajat svoje podatke« (Bojan 2013, 48 let).

Kot glavne razloge so intervjuvanci navajali pomanjkanje časa, tip stikov ter zasebnost. Sploh iz zadnjih dveh izjav gre razbrati, da sta intervjuvani osebi dobro osveščeni o problemu zasebnosti, čeprav »Facebooka« nista še nikoli uporabljala. Pri vseh gre torej za zavestno odločitev, ki ima za seboj razlog. Pri večini je bilo med intervjujem vidno, da so razmišljali o tem, da bi si »Facebook«

ustvarili, vendar jih je eden izmed zgornjih razlogov ustavil. Zanimiva je tudi izjava najmlajšega intervjuvanca, ki trdi, da nima »Facebooka« iz razloga:

»... ker ga imajo vsi drugi« (Anej 2013, 14 let).

Je namreč mnenja, da je lahko ravno toliko na tekočem in v stiku z drugimi vrstniki prek drugih vrst posredovane komunikacije (mobilni telefon, »Skype«). V tem delu lahko pridemo do ugotovitve, da igra starost precej pomembno vlogo pri razlogu, zakaj posameznik nima ustvarjenega »Facebook« profila.

V naslednji fazi me je zanimalo še stališče do »Facebooka«, torej če se jim zdi uporaba nasploh koristna, potrebna ali nasprotno.

»Facebook je koristen za stike, s katerimi ne moreš skočit na kofe, kadar si zmisliš« (Vita 2013, 42 let).

»Nasploh ima več slabih stvari kot pa dobrih, najbolj, ker je tvoje zasebno življenje preveč dostopno javnosti« (Maja 2013, 56 let).

»Ker sem ga že uporablou, lahko rečem, da je uporaba čista izguba časa in ne vejm, kdu vid dobre stvari u Facebooku, da te vsi tam spremlajo in sam čakajo, kdaj boš kej objavu« (Uroš 2013, 27 let).

Intervjuvanci se bolj nagibajo v smer, da ima »Facebook« več negativnih posledic, za katere so me s svojo osveščenostjo kar nekoliko presenetili, glede na to, da niso uporabniki. Ta del bom zaključil z mislijo intervjuvanke, ki ji je videti, da je o »Facebooku« dobro osveščena:

»Uporaba potrebna ni, koristna je pa lahko, sploh za kakšne firme, ki ga znajo pametnu uporablat« (Laura 2013, 20 let).

4.8.5. Stališča intervjuvancev do drugih IKT

Pri stališču do drugih informacijsko komunikacijskih tehnologij se nekoliko ponovi vzorec glede starosti iz prejšnjega vprašanja. Starejša dva intervjuvanca imata težave na veščinski ravni, medtem ko trdita, da nimata negativnega stališča do tehnologije nasploh:

»Sej ne, de ne maram tehnologije, tu zdej more bit, ampak ki se bom jst tu navadu uporablat, hjoj« (Amadej 2013, 72 let).

»Naj kar bo za tamlade, sej vejm, da se vse razvija naprej, sam za nas ne več. Če b bla stara, ne vejm, 50, b se verjetnu kej bl ukvarjala z internetam« (Anita 2013, 70 let).

Pri obeh je očitno, da do tehnologije nimata negativnega mnenja, vendar sebe dojemata kot premalo sposobna, da bi se naučila uporabljati nove tehnologije. Drugi intervjuvanci pa so mnenja, da so naštete tehnologije (mobilni telefon, osebni računalnik in internet) precej bolj uporabne od »Facebooka« in jih ne gre metati v isti koš.

»Če se ustavim pr mobitelu, men se zdijo ti novi mobiteli preveč zahtevni, preveč nudijo, zame je mobitel za telefonirat. Druge stvari pa so koristne – prek elektronske pošte si dosegljiv na daljavo. Morde mau z zamikam, ampak sprejemam nove tehnologije« (Bojan 2013, 48 let).

»Jih uporabljam in so zelu dobre zadeve in precej bolj nujne za uporabo k Facebook« (Darko 2013, 58 let).

»Je zlu fajn, da jih maš in da je zdejele sploh brez interneta, dobru, dalu bi se preživt, sam ti dost pomaga, istu mobitel, zdej za kaj pa koku ga uporablaš, je pa od človeka odvisnu« (Vita 2013, 42 let).

»Ful nudjo, pa lahko jih uporablaš brez da kej gor daješ, ima sam pozitivne posledice« (Laura 2013, 20 let).

Za intervjuvance, tudi nekoliko starejše, lahko trdim, da so precej na tekočem z novimi tehnologijami in do njih ne čutijo odpora. Vsi jih uporabljajo, seveda za različne namene, saj tudi variirajo kar se tiče veščin uporabe novih tehnologij, česar se zavedajo tudi sami.

4.8.6. »Neformalni« del intervjuja

Po končanih bolj strogo strukturiranih vprašanih sem skušal pogovor spustiti na še bolj sproščeno raven ter intervjuvance povprašal o mnenju, zakaj se jim zdi »Facebook« tako popularen ter če se kdaj v prihodnosti vidijo kot uporabniki le tega.

»Facebook je popularen, k so kšne fore gor, pa igrce. Mogoče ga bom kdaj uporablou« (Anej 2013, 14 let).

»Verjetno zaradi teh stikou, ker so gor mladi po celem svetu. Mislim, da ga ne bom nikol uporabljou. Oziroma bom tku reku, mogoče ga bom celo začel uporablat, takrat ko bom v penziji /smeh/« (Darko 2013, 58 let).

»Zatu, ker je najbl enostavn način, da maš waw prjatlu in da zveš vse kar se dogaja, je pa minimalen trud prit do tega« (Vita 2013, 42 let).

»Ker je pršlu ven tku k mobitel, prej smo vsi lahko brez, zdej se ne da. Tamladi zdej mislte, da se ne da brez, mi pa čist lahko brez tega živimo. Jest sm verjela svinčniku, rokam, s tem kar smo pisali, tu zdej mi pa sploh ne gre« (Anita 2013, 70 let).

»Zgleda, da hočejo eni doseč razpoznavnost, če povejo kje so, kam grejo in vse tu. Trenutnu sem mnenja, da ga ne bom nikol uporablou – če želim s kom stik, ga pokličem, greva na kavo, za razne informacije je internet, mail, živim brez problema brez« (Bojan 2013, 48 let).

V zadnjem delu so intervjuvanci bolj sproščeno spregovorili o svojem mnenju do »Facebooka«, ki ga dojemajo kot zelo popularnega iz različnih razlogov. Na tej točki so se večinoma opredelili kot neuporabniki tudi v prihodnje (razen dveh izjem), saj ne vidijo resne potrebe po uporabi.

Tabela 4.2: Predstavitev rezultatov

Tip izključenosti ⁴ in razlog za izključenost	Izobrazba	Okolje	Osebno omrežje	Stališče do »Fb-ja«	Stališče do drugih IKT	Intervjuvanec (starost)
Upornik, želi biti drugačen	Nedokončana OŠ	Urbano	Veliko	-	+	Anej (14)
Upornik, zasebnost	6. stopnja	Urbano	Majhno	- / +	+	Bojan (48)
Upornica, zasebnost	5. stopnja	Urbano	Majhno	- / +	+	Laura (20)

⁴ Uporniki so osebe, ki tehnologije niso nikoli uporabljali in je tudi ne želijo, zavračalci so jo uporabljali, vendar je sedaj nočejo več uporabljati (Wyatt: 2003, 76).

Upornica, ga ne potrebuje	6. stopnja	Urbano	Veliko	-	+	Magda (46)
Upornica, izguba časa	4. stopnja	Urbano	Veliko	- / +	+	Vita (42)
Upornica, izguba časa	4. stopnja	Urbano	Majhno	-	+	Maja (56)
Upornik, izguba časa	5. stopnja	Urbano	Srednje	+	+	Darko (58)
Upornica, starost – veščine	3. stopnja	Urbano	Veliko	O	+	Anita (70)
Upornik, starost - veščine	4. stopnja	Ruralno	Majhno	O	+	Amadej (72)
Zavračalec, izguba časa	5. stopnja	Ruralno	Veliko	-	+	Uroš (27)

V tabeli so prikazani skupni rezultati analize. Rezultati so prikazani glede na tip izključenosti (upornik/zavračalec) ter glede na razlog za izključenost. Glede na tip je devet enot upornikov, ena enota pa je zavračalec. Med uporniki je eden navedel razlog za izključenost to, da želi biti drugačen, dva vidita glavni razlog v zasebnosti, ena enota ga ne potrebuje, trem se zdi izguba časa, dva pa imata pomanjkanje veščin. Zavračalec navede kot glavni razlog izgubo časa. V primerjavi razloga za izključenost ter stališča do »Facebooka« je razvidno, da ima enota, ki želi biti drugačna od drugih, negativno stališče do »Facebooka«, obe enoti, pri katerih je razlog zasebnost, vidita v »Facebooku« tako dobre kot slabe strani, enota, ki ga ne potrebuje, ima negativno stališče, enote, ki se jim zdi izguba časa, imajo ena pozitivno, druga negativno, tretja enota pa vidi tako dobre kot slabe strani. Pri obeh enotah, ki sta navedli razlog v pomanjkanju veščin, stališče ni opredeljeno kot pozitivno ali negativno, zavračalec, ki je navedel kot razlog izgubo časa, pa ima negativno mnenje. Pri tem še posebej izstopata dve skupini glede na razlog izključenosti – v prvi je razlog zasebnost, kjer imata obe enoti pri stališču do »Facebooka« mnenje, da ima uporaba lahko

dobre in slabe posledice, medtem ko sta oba, ki nimata veččin za uporabo »Facebooka«, neopredeljena. Zanimivo je tudi dejstvo, da ima edina enota, ki je »Facebook« v preteklosti že uporabljala, do njega negativno stališče.

5 SKLEP

V nalogi sem pokazal, da je stališče, da digitalni razkorak nima velikega družbenega pomena, saj bo z razvojem interneta do stopnje, ko bo na voljo vsem zainteresiranim, le ta odpravljen (Brady v Chadwick 2006, 50), še kako zmotno. »Facebook« je danes preplavljen z uporabniki iz celega sveta, vendar sem kljub temu razmeroma brez težav našel 10 intervjuvancev, ki imajo vse možnosti uporabe, vendar se temu zavestno odrekajo. Je pa na tej točki potrebno izpostaviti, da »Facebooka« ter interneta ne gre metati v isti koš, kar so izpostavili tudi moji intervjuvanci, ki internet dojemajo kot nekaj precej bolj potrebnega in koristnega. V primeru, da bi iskal 10 ljudi, ki se zavestno odrekajo uporabi interneta, bi verjetno naletel na precej več težav, razlog za njihovo neuporabo pa bi bil verjetno na povsem drugih ravneh kot v tem primeru. Kljub temu se brez dvoma najdejo ljudje, ki so skeptični do novih tehnologij in ne sprejemajo vsega z odprtimi rokami. Cilj te naloge je bil poiskati te ljudi ter odkriti razloge, zakaj se tako odločajo. »Facebook« se mi zdi dober primer, ker je množično uporabljen, hkrati pa poznam osebe, ki čutijo do »Facebooka« odpor ter se odločijo, da bodo uporabo namerno zavrnile. Metoda analize se je izkazala kot zelo uporabna, saj sem s kvalitativnimi analizami intervjujev dobil precej veliko sliko o možnih razlogih, zakaj se nekdo odreka uporabi »Facebooka«.

Kar se tiče vsebine intervjujev, sem imel zelo raznovrstne enote, ki so mi s svojimi odgovori omogočile dober vpogled v njihovo razmišljanje. Razvrstil sem jih v dve skupini glede na njihovo dojetje velikosti svojega osebnega omrežja, vendar te delitve v primerjavi s sledečimi odgovori nisem mogel predstaviti kot uporabno, saj se odgovori glede na pripadnost velikemu ali majhnemu osebnemu omrežju niso razlikovali. Enako velja za spol; med spoloma namreč ne bi mogel izpeljati zaključka, da eden drugače dojema svojo namerno izključenost kot drugi. Prvo morebitno izstopanje se je pokazalo pri stališču do tipa komunikacije. Vsi so namreč precej močni zagovorniki

osebnega komuniciranja iz oči v oči, medtem ko posredovano komunikacijo v določenih primerih dojemajo kot uporabno, še vedno pa se jim zdi komunikacija iz oči v oči primarna, najboljša, najbolj polna in pristna. Eden izmed razlogov (sicer ne primarni) je torej zagotovo ta, da se jim posredovana komunikacija ne zdi najboljša za ohranjanje stikov.

Je pa definitivno igrala vlogo starost, predvsem v povezavi z veščinsko ravni po Van Dijk (2006, 228–229), ki povzroča neuporabo zaradi pomanjkanja veščin. Intervjuvanca, stara 70 in 72 let imata težave že pri stiku z osebnim računalnikom, tako da uporaba »Facebooka« sploh ne pride v poštev. Pri vseh drugih je razlog za zavračanje v motivacijski ravni, vendar se glavni razlogi precej razlikujejo. Nekaj primerov odgovorov, kaj je glavni razlog za neuporabo: pomanjkanje časa, vprašanje zasebnosti ter občutek, da »Facebooka« preprosto ne potrebujejo. Pomanjkanje časa pa ne gre definirati, kot da posameznik nima sploh prostega časa, ampak, da ga ima, vendar ga raje porabi za kakšne druge dejavnosti (pri intervjuvancih branje, rekreacija, druženje).

Imajo pa intervjuvanci precej pozitivno stališče do drugih informacijsko komunikacijskih tehnologij (mobilni telefon, osebni računalnik, internet). Uporabljajo jih vsi razen najstarejših dveh, ki uporabljata le mobilni telefon, pa še to redko. Kljub temu se jima nove tehnologije zdijo potrebne, saj razumeta, da gre razvoj naprej. Enako je stališče mlajših, ki imajo zelo pozitivno mnenje do naštetih tehnologij, saj jih imajo za zelo uporabne in koristne ter so mnenja, da jih ne gre metati v isti koš kot »Facebook«. Njihova neuporaba »Facebooka« torej ni posledica skepse, tehnofobije ali česa podobnega. Čedalje bolj sem prihajal do ugotovitve, da njihovo namerno zavračanje uporabe res izhaja iz navedenega razloga (veščine, pomanjkanje časa, ni potrebe, zasebnost). Pred analizo sem bil mnenja, da bodo zagotovo primeri intervjuvancev, ki ne bodo povsem prepričani, zakaj se odrekajo uporabi, oziroma bo ta razlog posledica nekega stališča, ne nujno do »Facebooka«. Razen povečevanja komunikacije iz oči v oči drugih razlag nisem našel.

Je pa zanimivo njihovo dožemanje, zakaj je »Facebook« danes tako popularen. Tukaj pride do izraza, da so nekateri precej bolj osveščeni od drugih. Medtem,

ko je pri nekaterih v tej fazi postalo očitno, da imajo do »Facebooka« precej negativno mnenje, prav tako do uporabnikov le tega, pri drugih ni bilo zaznati nobenega negativnega stališča, saj so nekateri celo mnenja, da ga bodo kdaj v prihodnosti mogoče uporabljali. Večina, ki ga ne namerava uporabljati v prihodnje, pa je mnenja, da za to ni nobene potrebe.

Ta potreba po uporabi je mogoče celo glavni razlog, za katerem stojijo naštetá dejstva, zakaj ne uporabljajo »Facebooka«. Če ima nekdo prosti čas in ga raje porabi za branje in sprehode, zagotovo ne čuti potrebe po uporabi »Facebooka«, saj jo opredeli kot izgubo časa; časa, ki ga je z branjem in sprehodi doživljal kot polepšanje dneva. Zaradi tega ne čuti potrebe po spreminjanju vsakdanjika z novo tehnologijo, za katero ima lahko tudi negativno mnenje že prej (zasebnost). Zasebnost pa postaja v svetu, ki je prepojen z osebniimi podatki, pomembna vrednota, katera bo po mojem mnenju čedalje bolj cenjena.

6 LITERATURA

Amadej. 2013. Intervju z avtorjem. Begunje, 8. julij.

Anej. 2013. Intervju v avtorjem. Cerknica, 5. julij.

Anita. 2013. Intervju z avtorjem. Cerknica, 6. julij.

Bojan. 2013. Intervju z avtorjem. Cerknica, 5. julij.

Boyd, Danah in Nicole Ellison. 2007. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13 (1). Dostopno prek: <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html> (13. april 2013).

Chadwick, Andrew. 2006. Access, inclusion and the digital divide. *Internet Politics*. Oxford Press (4): 49–82.

Darko. 2013. Intervju z avtorjem. Cerknica, 4. julij.

Hargittai, Eszter. 2010. Digital Na(t)ives? Variation in Internet Skills and Uses among Members of the »Net Generation«. *Sociological Inquiry* 80 (1): 92–113.

Lapenta, Francesco. 2011. Some Theoretical and Methodological Views on Photo-Elicitation. *The Sage Handbook of Visual Research Methods* 11: 201–213.

Laura. 2013. Intervju z avtorjem. Cerknica, 7. julij.

Magda. 2013. Intervju z avtorjem. Cerknica, 4. julij.

Maja. 2013. Intervju z avtorjem. Cerknica, 6. julij.

Portwood–Stacer, Laura. 2012. Media refusal and conspicuous non-consumption: The performative and political dimensions of Facebook abstention. *New Media & Society* 0 (0): 1–17.

Rheingold, Howard. 2012. Participation power. *MIT Press* (3): 111–146.

Raba interneta v Sloveniji (RIS). Na Facebooku skoraj 750.000 slovenskih uporabnikov. Dostopno prek: http://www.ris.org/db/27/12535/Raziskave/Na_Facebooku_skoraj_750000_slovenskih_uporabnikov/ (15.5.2013).

Selwyn, Neil. 2003. Apart from technology: understanding people's non-use of information and communication technologies in everyday life. *Technology in Society* 25: 99–116.

Selwyn, Neil. 2006. Digital division or digital decision? A study of non-users and low-users of computers. *Poetics* 34: 273–292.

Sheldon, Pavica. 2012. Profiling the non-users: Examination of life-position indicators, sensation seeking, shyness, and loneliness among users and non-users of social network sites. *Computers in Human Behaviour* 28: 1960–1965.

Uroš. 2013. Intervju z avtorjem. Dolnje Otave, 11. julij.

Van Dijk, Jan. 2006. Digital divide research, Achievements and Shortcomings. *Poetics* 34: 221–235.

Vita. 2013. Intervju z avtorjem. Cerknica, 8. julij.

Wyatt, Sally. 2003. Non-Users Also Matter: The Construction of Users and Non-Users of the Internet. *MIT Press*: 67–80.

Xu Chenyan, Sherry Ryan, Victor Prybutok in Chao Wen C. 2012. It is not for fun: An examination of social network site usage. *Information & Management* 49: 210–217.

PRILOGA A: Polstrukturiran intervju

Spol:

Starost:

Najvišja končana izobrazba:

Regija:

Okolje: ruralno/urbano

Pri vseh intervjuvancih je predpogoj, da nimajo »Facebook« računa, ali pa ga imajo, ampak ga niso uporabljali v zadnjem letu.

- Ste se v kratkem preselili? Koliko časa nazaj? Iz kakšnega okolja v kakšno okolje? Ste ohranili stike iz prejšnjega okolja?
- Kakšen je vaš pogled na vaše osebno omrežje? Ste v stiku z velikim številom oseb? Kako močne so te vezi?
- Na kakšen način ohranjate stike, tako z najbližjimi, kot tistimi, s katerimi nimate tako močnih osebnih vezi – samo iz oči v oči, prek mobilnega telefona, elektronske pošte, kako drugače?
- Se vam zdi komunikacija iz oči v oči več vredna, bolj polna od pogovora po telefonu, poslane e-pošte itd.?
- Bi rekli, da je prijateljstvo bolj pristno, če več komunikacije poteka iz oči v oči, kot če je ta tehnološko posredovana?
- Koliko natrpan je vaš normalen dan – imate veliko prostega časa? Za kaj ga najraje porabite? Se vam zdi uporaba »Facebooka« izguba časa?
- Ali imate ustvarjen »Facebook« profil?
 - Če da, kdaj ste ga nazadnje uporabljali? Kako to, da ste ga prenehali uporabljati? Ali ga imate namen še kdaj uporabljati?
- Kaj bi navedli kot glavni razlog, da nimate ustvarjenega »Facebook« profila?
 - Katera raven dostopa je največji razlog in zakaj – materialni, motivacijski, uporabniški, veščinski – ali se čuti sposoben upravljati s »Facebookom« itd.

- Kakšno imate nasploh stališče do »Facebooka«? Se vam zdi uporaba »Facebooka« koristna, potrebna ali nasprotno?
- Se vam zdi uporaba »Facebooka« varna z vidika zasebnosti? Ste osveščeni o tej temi?
- Ali uporabljate katero drugo spletno socialno omrežje (»Tweeter«, »Google+«, »LinkedIn«,...)? Zakaj da/ne?
- Kakšen pa je vaš odnos do drugih tehnologij – internet, mobilni telefon, osebni računalnik? Jih uporabljate? Jih uvrščate v isti koš kot »Facebook« ali dojemate kot bolj koristne, potrebne?
- Bi ocenili sebe kot skeptika do tehnologije nasploh, mogoče tehnofoba?
- Kaj bi rekli, zakaj je »Facebook« tako popularen – če ne veste, ga uporablja 1,2 milijarde ljudi po celem svetu?
- Ali imate kdaj v prihodnosti namen »Facebook« (spet) uporabljati, ali ste mnenja, da ga ne boste nikoli (več)? Zakaj?

PRILOGA B: Predstavitev intervjuvancev

Anej, 14 let

Anej je trenutno še v osnovni šoli, zaključil je 8. razred, živi v urbanem okolju. Ima precej veliko socialno omrežje, vezi znotraj omrežja tudi dojemata kot močne. Najbolj pogosto stike ohranja iz oči v oči, veliko tudi prek mobilnega telefona in »Skypa«. Komunikacija iz oči v oči se mu zdi bolj polna od posredovane, prav tako prijateljstvo bolj pristno, če več komunikacije poteka iz oči v oči. Prostega časa nima veliko, kar pa ga ima, je s prijatelji. Uporaba »Facebooka« se mu zdi izguba časa. »Facebook« profila nima, ker mu ni všeč, raje se s prijatelji dobi v živo, malo tudi zato, ker ga imajo vsi in želi biti drugačen. Druge tehnologije (internet, mobilni telefon, računalnik) se mu zdijo precej bolj uporabne, koristne. Do tehnologije nasploh ni skeptičen. »Facebook« se mu zdi tako priljubljen, ker se tam najdejo različne igre, smešne stvari. Je mnenja, da sedaj še ne čuti potrebe po uporabi »Facebooka«, ga bo pa morda kdaj v prihodnosti uporabljal.

Laura, 20 let

Ima končano gimnazijo, trenutno študira, živi v urbanem okolju. Je v stiku z majhnim številom oseb, so pa te vezi precej močne. Uporablja vsa različna sredstva za ohranjanje stikov, z ožjimi bolj komunicira iz oči v oči, z drugimi pa prek posredovane komunikacije. Komunikacija iz oči v oči se ji zdi bolj polna zaradi obrazne mimike itd. Prijateljstvo se ji zdi pristno tudi v primeru, če veliko komunikacije poteka prek posredovane komunikacije – v primeru, da je prijateljstvo trdno, pa se nekdo odseli, komunikacija ne poteka več iz oči v oči, vendar je prijateljstvo lahko še vedno pristno. Ima malo prostega časa, porabi ga za kuhanje, gledanje filmov, druženje s prijatelji in fantom. »Facebook« se ji zdi izguba časa. Razlog, da nima profila, je v zasebnosti, da ne bi drugi videli njenih slik, ter zaradi bodočih delodajalcev, da ne bodo imeli vpogleda v njeno zasebno življenje. Uporaba »Facebooka« se ji ne zdi potrebna, koristna pa lahko, če je uporabljena v pametne namene. Druge tehnologije uporablja in ima zelo pozitiven odnos do njih. Ker so precej bolj uporabne, jih ne meče v isti koš kot »Facebook«. »Facebook« se ji zdi tako popularen, ker smo ljudje taki, da radi gledamo druge in to počnemo tudi prek »Facebooka«. Noče se povsem opredeliti, ali se vidi kot bodoči uporabnik ali ne.

Uroš, 27 let

Ima končano srednjo šolo (5. stopnja), živi pa v majhni vasi v ruralnem okolju. Je mnenja, da ima precej široko osebno omrežje, saj ima veliko znancev iz svojega okolja in bivših sošolcev, s katerimi je še vedno v stikih. Veliko je v stikih iz oči v oči, veliko uporablja tudi mobilni telefon, e-pošto pa uporablja bolj za uradne zadeve. Komunikacija iz oči v oči se mu zdi najpomembnejša, čeprav tudi mobilni telefon prinese veliko ugodnosti, sploh, če komunikacija iz oči v oči ni možna. Je mnenja, da je prijateljstvo lahko pristno tudi, če je večina komunikacije posredovanega tipa, vendar mora biti prisotna tudi neposredovana komunikacija in druženje. Nima veliko prostega časa, preživi pa ga večinoma s punco ali dela kakšna opravila, enkrat do trikrat na teden se obvezno ukvarja s športom. »Facebook« se mu zdi čista izguba časa, saj ga je včasih uporabljal in je mnenja, da »Facebook« prinaša le negativne posledice. Zasebnost se mu ne zdi tak problem, saj je od vsakega posameznika odvisno, koliko želi svoje zasebno življenje in podatke, slike, deliti z drugimi. Druge tehnologije mu pomenijo povsem nekaj drugega in se mu ne zdijo primerljive s

»Facebookom«. Popularen se mu zdi predvsem, ker so ljudje ovce in želijo imeti tisto, kar je trenutno v modi. Prepričan je, da ga ne bo nikoli več uporabljal.

Vita, 42 let

Najvišja končana izobrazba: 4. stopnja, živi v urbanem okolju. Nekaj zanesljivih ljudi kar ima – krog znancev je velik, močne vezi pa ima z malo ljudmi. S tistimi, s katerimi ima najmočnejše vezi, se največ vidi osebno, komunicirajo pa tudi prek telefona. Komunikacija se ji zdi bolj polna iz oči v oči – bolje, da sogovornika vidiš. Prostega časa ima precej, porabi ga za družino in knjige. Uporaba »Facebooka« se ji zdi v večini primerov izguba časa, profila pa nima ustvarjenega, ker nima nihče tak, ki bi jo zanimal »Facebooka«. Počuti se sposobna upravljati s »Facebookom«, ga je tudi že preizkusila pri otrocih. »Facebook« se ji zdi koristen za stike z osebami, ki niso fizično prisotne – živijo drugje v Sloveniji, lahko izven države. Se ji zdi pa bedarija, da mladina objavlja vse, kar se jim trenutno v življenju dogaja. Zasebnost se ji zdi velik problem. Zelo dobro se ji zdi, da imaš druge tehnologije, saj so danes še kako uporabne (mobilni telefon, računalnik, internet). »Facebook« se ji zdi trenutno popularen, ker je to dober način, da veš vse, kar se dogaja okoli tebe in imaš občutek, da imaš veliko število prijateljev. V prihodnosti si ga bo ustvarila, če bo res nujno potrebno, drugače ne vidi razloga.

Magda, 46 let

Ima visokošolsko izobrazbo (6. stopnja), živi v urbanem okolju. Svoje omrežje dojema kot zelo veliko, ima veliko prijateljev, s katerimi se veliko družijo, vezi med njimi so močne. Stike ohranja z obiskovanjem, uporablja pa tudi telefon, elektronsko pošto, vendar največ komunicira iz oči v oči. Pogovor iz oči v oči se ji zdi bolj pristen od posredovane komunikacije. Prostega časa ima precej, porabi pa ga za počitek, branje, pospravljanje. Uporaba »Facebooka« se ji ne zdi izguba časa. Razlog, da ga ne uporablja pa je, ker ga ne potrebuje, ima pa ga njena hčerka, tako da če jo kaj zanima, lahko pogleda pri njej. Slaba stran »Facebooka« se ji zdi to, da lahko pride do zlorab, hkrati pa ni varna z vidika zasebnosti. Druge tehnologije uporablja, zdijo se ji bolj koristne in potrebne od »Facebooka«, predvsem za pridobivanje informacij. Do tehnologije ni skeptična. Popularnost »Facebooka« oceni kot tako visoko, ker je ljudem všeč, da eden o

drugem čim več vedo, lahko namreč za vsakega pogledaš sliko, interese itd. »Facebooka« v prihodnosti zagotovo ne bo uporabljala, ker ga ne potrebuje.

Bojan, 48 let

Ima visokošolsko izobrazbo (6. stopnja), živi v urbanem okolju. Je v stiku z velikim številom oseb, vendar bolj na poslovnem področju. Na osebni ravni je stikov malo, so pa med njimi močne vezi. Več ali manj komunicira iz obraza v obraz, vmes kakšen telefonski pogovor, drugo skoraj da ne. Bolj osebno, bolj razumevajoče se mu zdi komuniciranje iz oči v oči. Prijateljstvo se mu zdi bolj pristno, če več komunikacije poteka iz oči v oči, ker se mu zdi druga komunikacija brezosebna. Prostega časa nima veliko, ker je veliko v službi, kar pa ima časa, ga porabi za počitek, delo na vrtu ter kakšen sprehod. Za uporabo »Facebooka« ne more reči, da je izguba časa, ker ga nima in ne more oceniti, se mu pa zdi, da je verjetno odvisno od razloga, zakaj ga uporabljaš. »Facebook« profila nima, ker ne želi dajati svojih osebnih podatkov v javnost. To je verjetno posledica dejstva, da ima veliko poslovnih stikov, katerim noče razkrivati svojega zasebnega življenja. To, da imaš nekaj svojega, kar ne deliš z drugimi, se mu zdi pomembna vrednota. »Facebook« bi sicer verjetno znal uporabljati, saj veliko časa v službi preživi za računalnikom. »Facebook« se po njegovem verjetno da uporabljati v pametne namene, ga pa verjetno večina ne uporablja na ta način. Druge tehnologije so bolj koristne, čeprav opozori, da se mobilni telefon po njegovem ne razvija v pravo smer – njegova primarna funkcija je telefonski pogovor, ne pa vse ostalo, kar danes nudijo pametni telefoni. »Facebook« se mu zdi tako popularen, ker je očitno važno, da vsem poveš kje si, kam greš, kakšen si in si s tem ljudje želijo pridobiti razpoznavnost. Meni, da »Facebooka« v prihodnosti ne bo uporabljal, ker ga ne potrebuje.

Maja, 56 let

Najvišja končana izobrazba: 4. stopnja, živi v urbanem okolju. Njeno osebno omrežje je precej majhno, ni široko, je pa bolj na osebni ravni kot prek posredovane komunikacije. Sicer uporablja e-pošto za ohranjanje stikov s prijateljicami, vendar se raje dobi z njimi v živo. Komunikacija iz oči v oči se ji zdi več vredna, ker se lahko bolje pomeniš kot prek posredovane komunikacije. Prostega časa ima precej, porabi pa ga za rekreacijo in delo na vrtu. Uporaba

»Facebooka« se ji zdi bolj kot ne izguba časa. Glavni razlog, da ga nima, je, ker se ji zdi izguba časa in ker je bolj naklonjena osebnim stikom. Sicer se čuti sposobna za upravljanje s profilom, potrebovala bi le nekoga za pomoč na začetku, pri ustvarjanju profila, nato bi ga verjetno znala uporabljati sama. Zdi se ji, da ima »Facebook« več slabih kot dobrih stvari. Ena izmed slabih lastnosti je dejstvo, da je tvoje zasebno življenje preveč dostopno javnosti. Druge tehnologije se ji zdijo zelo koristne za pridobivanje določenih informacij in jih uporablja za ta namen. Do tehnologije nasploh ni skeptična. »Facebook« se ji zdi popularen za tako široko občinstvo, ker ljudje očitno hočejo imeti vpogled v življenje drugih. V prihodnosti »Facebooka« ne bo uporabljala, raje se bo osredotočila na drugačne vrste druženja.

Darko, 58 let

Najvišja končana izobrazba: srednja šola – 5. stopnja, živi v urbanem okolju. Svoje okolje definira kot srednje veliko. Največ komunicira iz obraza v obraz, precej manj pa po telefonu, po elektronski pošti samo v službi. Najraje ima stike iz oči v oči, telefon uporablja le, če komunikacija iz oči v oči ni možna, sicer se mu zdi komunikacija iz oči v oči precej bolj polna od poslani e-pošte ali klica po telefonu, ker se lahko iz oči v oči največ dogovoriš o raznih zadevah – ne samo na osebni ravni, temveč tudi poslovno. Prostega časa ima zelo malo, največ pa ga porabi za družino. Bolje porabljen čas od »Facebooka« se mu zdi sprehajanje, rekreacija, to je tudi glavni razlog, da nima ustvarjenega profila. Veščine se mu ne zdijo ovira, saj se čuti sposobnega za upravljanje. Uporaba »Facebooka« se mu zdi sicer potrebna, saj gre razvoj naprej in »Facebook« je ena izmed tistih stvari, ki zna biti koristna. O zasebnosti ni veliko razmišljal, se mu pa zdi, da uporaba ni preveč varna. Druge tehnologije uporablja in se mu zdijo zelo dobre zadeve, so pa bolj nujne za uporabo od »Facebooka«. »Facebook« se mu zdi tako popularen zaradi stikov mladih, da lahko komunicirajo med seboj po celem svetu. Mogoče ga bo celo začel uporabljati, ko se bo upokojil.

Anita, 70 let

Najvišja končana izobrazba: osnovna šola ter enoletni tečaj, ki se je štel kot 2-letna šola. Osebno omrežje ima nekoliko širše odkar ji je umrl mož, veliko se

druži z vrstnicami upokojenkami. Dobivajo se predvsem v cerkvi, grejo tudi na kavo, z nekaterimi se dobiva vsak dan. Največ se pogovarjajo iz oči v oči, prek telefona le, če je kaj nujnega. Telefon se ji zdi sicer veliko vreden v določenih primerih, vendar se ji zdi komunikacija iz oči v oči boljša. V prostem času največ bere ali pa gre na sprehod in se pogovarja, če najde kakšno družbo. Približno ve, kaj je »Facebook«, problem pa se ji zdi v zasebnosti, saj lahko vsi berejo zelo osebne stvari. Starejša generacija na to ni navajena, saj niso dajali v javnost svojih zasebnih stvari. Glavni razlog, da nima »Facebook« profila je, da ne mara računalnika, ker se ji zdi pretežak za uporabo. Je pa mnenja, da bi bilo za vse boljše, če »Facebooka« ne bi bilo in bi se raje več družili. Od novih tehnologij uporablja le mobilni telefon, pa še to redko. Po njeno je sicer prav, da se tehnologija razvija in da jo mladi uporabljajo, zase pa trdi, da bi se z njo več ukvarjala, če bi bila stara 50 let, sedaj pa se počuti prestaro. »Facebook« se ji zdi popularen, ker je to moderno, podobno, kot je bilo z mobitelom – nekoč so bili vsi lahko brez, danes ga imajo vsi. Mladi pa verjetno mislijo, da brez »Facebooka« danes ne morejo. »Facebooka« zagotovo ne bo nikoli uporabljala, ker ni sposobna upravljati z računalnikom.

Amadej, 72 let

Ima končano srednjo poklicno šolo, živi v ruralnem okolju, v vasi. Svoje osebno omrežje opredeli na majhno, poleg partnerke ter sinov le kakšen sosed, znanec. Komunikacija iz oči v oči se mu zdi daleč najbolj pristna, saj se prek telefona ne moreš pogovoriti na isti ravni, kot se to lahko neposredno. Drugih tehnologij ne uporablja, le kakšen pogovor po mobilnem telefonu, vendar tudi to redko. Prostega časa ima veliko, porabi pa ga za delo v gozdu in okoli hiše. O »Facebooku« ve malo, vendar dovolj, da ve, da ga ne bo nikoli uporabljal, ker to ni zanj. Sicer nima nič proti novim tehnologijam, vendar se sam ne počuti dovolj sposobnega, da bi jih lahko uporabljal. O »Facebooku« ne ve dovolj, da bi lahko komentiral, ali se mu zdi varen z vidika zasebnosti. Druge tehnologije (računalnik, internet, mobilni telefon) se mu zdijo bolj uporabne, vendar spet ne zanj, ker se ne čuti sposobnega za upravljanje. Ima sicer nekoliko negativno stališče do novih tehnologij, vendar bolj zaradi tega, ker jih ne pozna dovolj.